

Ekrem Hakki Ayverdi

Denebilir ki Yahyâ Kemal'in sebep-i hayâtı, yaşamasının sâiki, onu dev kuvvetiyle harekete getiren irâdenin menba'ı azametli, büyük bir milletin ferdi olmak sevinç ve gurûrudur. Hâlıkı, bu koca arı kovanında ona milletin dehâsını övmek vazifesini vermiş, o da bu hizmeti tehâlûkle kabullenmiş, her nefes alışında ubûdiyet râh-ı müstakîminde îcâbını icrâ eylemiştir. Bu çizgiden çıkar gibi görüldüğü ve gösterilmek istendiği demleri bile, lüzumlu malzemeyi beşeriyet kazanında kaynatıp kalıba dökmek ve şuûra intikal ettirmek için geçirdiği sancılı zamanlarıdır.

Yahyâ Kemal ifâde vâsıtası olarak, insanda sâdır olabilecek en asil mahsûl olan edebiyâtı, daha doğrusu şiiri benimsemiştir. Tabî bu intihapta, meşrep ve kabiliyeti başlıca âmildi; fakat başka sâhalarda da şâyân-ı hayret nüfûz-ı nazar, idrak ve ifâde örnekleri verilmiştir.

Yahyâ Kemal şiir ve edebiyat için yaratılmıştı, bunda tereddüt yoktur. Bütün tekniğiyle nik ü bed'iyle bildiği bu sâhanın sâhibkırânı oldu. Böyle oldu da fikir adamı olmadı mı? Târihçi değil midir? Bunların küçük ve günlük tafsilâtına inmeden târihin halkalarını geçirip selsebil gibi akışını ortaya dökmemiş midir? Bizim şehâmetli târihimizin revnakını duyup duyurmamış mıdır?

Bunun gibi mûsîkîmizin en derin mânâlarını kavrayan, anlayan da o olmuştur. Ve bu mûsîkiyi istihfâf edenleri görmek azâbı içinde "Ve ondan anlamayan bir şey anlamaz bizden" mısra'ını hâtifi, mâverâî edâsıyla o söylememiş midir?

Bu mesleklerin adamları Yahyâ Kemal'i bu cephelerinden ele almışlar mıdır? Pek zannetmiyorum. Her ne hâl ise gocunmaklar bir tarafa bırakılınca, üzerinde durulacak pek çok hakikatleri Yahyâ Kemal'in sözlerinde buluruz. Meselâ mûsikî târihimizi ve mûsikî anlayışımızı, kül olarak, İtrî destânının kırkdokuz mısra'ında toplayıvermiştir. Bir gün o fikirler anlaşılacak ve üstünde cildler yazılabilecektir.

Yahyâ Kemal mîmârî fikirlerini, şiirinden çok nesrinde ifâde etmiştir. Süleymâniye'ye, onun gibi âbidelere, şehirlere, semtlere hayran idi. Fakat Yahyâ Kemal herhangi bir ferd gibi, binâların parakende güzelliklerine, hâtta tenâsüb ve edâlarında kalmayıp, âbidelere bir vatan meydana getirilmiş olması tarafıyla alâkalanmış, bundan duyduğu sevinci son derece güzel ifâde etmiştir. En realist bir görüşle bu milletin o, asırda değişmez, eğilmez, bükülmez, eskimez büyük meziyetlerinin ancak bir yerde karar kıldıktan sonra hârikalar doğurabileceğini müşâhede etmiş, bu en güzel ve en büyüğün yapıldığını idrak ile de hükmünün isâbetini görmek saâdetine ulaşmıştır.

Zâten Yahyâ Kemal'den mîmârlığın, taşı toprağı ile uğraşması istenemezdi; o, milletin hayatına karışan mîmâriyi bize söyledi.

Yahyâ Kemal'in mîmâri fikirleri yer yer, kalıp kalıp, "Aziz İstanbul" nâmi altında Enstitü tarafından neşrolunan eserinde dolup taşar. Kitab çıkmadan evvel çok kişi bunları bilmiyordu; zamânın külleri onları örtmüştü. Şâirin bu yazılarının ilkleri ile sonuncusu arasında otuzbeş senelik bir fâsıla vardır. Bu uzun zaman zarfında yolundan hiç infiraf etmeden aynı selâbetle düşüncelerini bize nakletmiştir. En parlağı 1942 senesi başında verdiği "Türk İstanbul" isimdeki konferanstır. Bu konferans âdetâ bir hülâsadır.

